

УДК 378.013.77

ПІДГОТОВКА СУДДІВ ЗІ СПОРТИВНОЇ БОРТЬБИ: АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ І ПЕРСПЕКТИВА ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Євтифієв А.С.

Харківський політехнічний університет

Одним з факторів успішності виступу українських борців на міжнародних спортивних змаганнях, а також зростання популярності спортивної боротьби серед широких верств населення, є наявність достатньої кількості професійних кадрів, які, у відповідності з світовими стандартами, здатні забезпечити організацію навчально-тренувального процесу і проведення змагань зі спортивної боротьби. У статті стверджується думка про те, що перетворення в соціально-економічній, політичній, професійній областях обумовлюють перехід на розвинену в багатьох країнах багаторівневу та варіативну систему безперервної освіти суддів. Заявлено про те, що в процесі створення власної системи підвищення кваліфікації суддів в Україні відзначається ряд проблем: невідповідність матеріальних і фінансових ресурсів потребам розвитку системи, відсутність мотиваційної програми для арбітрів, нерозвиненість методичної структури, недостатнє впровадження сучасних інформаційних технологій. Саме тому метою дослідження є удосконалення системи підвищення кваліфікації суддів зі спортивної боротьби. Проведено соціологічне опитування респондентів щодо їхнього бачення умов впровадження курсів підвищення кваліфікації. Аналіз даних дозволив зробити висновок про те, що спортивні установи вимагають від фахівця постійного підвищення їх професійної майстерності, рівень якого впливає на спортивні результати учнів. Саме тому, розробка регламенту щодо підвищення кваліфікації суддів зі спортивної боротьби буде сприяти розвитку їх професійної компетентності.

Ключові слова: професійна підготовка, спортивна боротьба, судді, кваліфікація, організація, курси, регламент, система.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА СУДЕЙ ПО СПОРТИВНОЙ БОРЬБЕ: АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВА ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

Євтифієв А.С.

Одним из факторов успешности выступления украинских борцов на международных спортивных соревнованиях, а также роста популярности спортивной борьбы среди широких слоев населения, является наличие достаточного количества профессиональных кадров, которые, в соответствии с мировыми стандартами, способны обеспечить организацию учебно-тренировочного процесса и проведение соревнований по спортивной борьбе. В статье утверждается мысль о том, что преобразования в социально-экономической, политической, профессиональной областях обуславливают переход на развитую во многих странах многоуровневую и вариативную систему непрерывного образования судей. Заявлено о том, что в процессе создания собственной системы повышения квалификации судей в Украине отмечается ряд сложностей: несоответствие материальных и финансовых ресурсов потребностям развития системы, отсутствие мотивационной программы для арбитров, неразвитость методической структуры, недостаточное внедрение современных информационных технологий. Именно поэтому целью исследования является усовершенствование системы повышения квалификации судей по спортивной борьбе. Проведен социологический опрос респондентов относительно их видения условий внедрения курсов повышения квалификации. Анализ данных позволил сделать вывод о том, что спортивные учреждения требуют от специалиста постоянного повышения их профессионального мастерства, уровень которого влияет на спортивные результаты учеников.

Именно поэтому, разработка регламента по повышению квалификации судей по спортивной борьбе будет способствовать развитию их профессиональной компетентности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, спортивная борьба, судьи, квалификация, организация, курсы, регламент, система.

TRAINING OF JUDGES IN WRESTLING: ANALYSIS OF THE CURRENT STATE AND PROSPECTS FOR FURTHER DEVELOPMENT IN UKRAINE

Ievtyfiiev A.S.

One of the factors of success of the Ukrainian wrestlers at international sports events, as well as the growing popularity of wrestling among broad layers of the population, is the availability of a sufficient number of professional staff that, in accordance with world standards, able to ensure the organization of training process and competitions on wrestling. The article argues the idea that changes in the socio-economic, political, and professional fields determine the transition to development in many countries, multi-tiered and flexible system of continuous education of judges. Stated that in the process of creating its own system of raising the qualification of judges in Ukraine noted a number of difficulties: the mismatch of material and financial resources to the development needs of the system, the lack of motivation programs for arbitrators, the inadequacy of the methodological structure, the lack of implementation of modern information technologies. Therefore, the purpose of this study is improvement of system of training of judges on wrestling. Sociological survey of the respondents regarding their vision of the conditions of implementation of training courses. Data analysis allowed to conclude that sport require that professionals continuously improve their professional skills, the level of which affects the athletic performance of students. Therefore, development of regulations for the training of judges on wrestling will contribute to the development of their professional competence.

Key words: professional training, wrestling, judges, qualifications, organization, courses, regulations, system.

Постановка проблеми. Підготовка та підвищення кваліфікації суддів надає прямий вплив на розвиток спортивної боротьби, так як висококваліфіковане суддівство забезпечує зростання спортивної майстерності спортсменів. Слід зазначити, що в спортивній боротьбі відсутня професія судді. На відміну від провідних країн світу, зокрема країн Європи, в Україні відсутня чітка система підвищення кваліфікації суддів зі спортивної боротьби, тому фахівці, в основному тренери, залучаються до суддівства на добровільній основі.

Аналіз публікацій. Професійна компетентність сучасного фахівця є складним багатокомпонентним поняттям, про що свідчить численність наукових підходів в сучасній науковій літературі: соціокультурного, діяльнісного, комунікативного, професійного, контекстно-інформаційного, психологічного і т. д. [4].

У контексті нашого дослідження ми розглядаємо питання формування професійної компетенції суддів зі спортивної боротьби виходячи із специфіки професійної діяльності. Вивчення особливостей професійної діяльності дає можливість вирішувати різні науково-практичні завдання, а саме: професійний відбір, професійна консультація, проектування нових видів діяльності, складання професіограми, створення моделей фахівців певної галузі та розробка на цій основі нових форм і методів підготовки кваліфікованих кадрів, методик

формування їх професійної компетентності. Крім цього, психологічне вивчення трудової діяльності дозволяє, на думку

Н. Ковальської, «Не тільки обґрунтувати шляхи, методи і засоби вдосконалення діяльності, але також досліджувати фундаментальні явища психіки (формування суб'єкта праці, розвиток здібностей, механізми регуляції функціональних станів, прояви особистісних особливостей в трудовому поведінці і т. д.)»[5].

Сучасний ринок праці, основними характеристиками якого є гнучкість, мінливість, висока інноваційна динаміка, висуває нові вимоги до претендентів на робочі місця, а саме: готовність до постійної самоосвіти, модернізації професійної кваліфікації, ділової комунікації, діям в нестандартних і невизначених ситуаціях; здатність до прийняття відповідальних рішень, критичного мислення, самоврядуванню поведінкою і діяльністю; навички роботи з різними джерелами інформації; ефективну поведінку в конкурентному середовищі, в умовах стресогенних чинників і т.д. [6].

Істотний дисбаланс, який спостерігається між вимогами роботодавця до претендентів робочих місць і якістю підготовки випускників української професійної школи, значно ускладнює адаптацію молодих фахівців у сучасних соціально-економічних умовах. Слід зазначити, що вимоги роботодавця до випускників пред'являються не тільки і не стільки в форматі «знань», скільки в таких дефініціях способів діяльності, як «вміння», «здатність», «готовність». Отже, мова йде про особливі освітні результати системи професійної освіти, в рамках яких знання виступають необхідним, але недостатньою умовою досягнення затребуваної якості професійної освіти, тобто мова йде про «професійну підготовку» і таких її складових, як спеціальні професійні та ключові компетенції, професійно важливі якості особистості фахівця, зумовлені особливостями професійної діяльності [6].

Мета статті: вдосконалення системи підвищення кваліфікації суддів зі спортивної боротьби.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка арбітрів зі спортивної боротьби здійснюється під егідою міжнародної федерації спортивної боротьби (UWW) спільно з національними федераціями (асоціаціями). На міжнародному рівні існує послідовна система навчання і підвищення кваліфікації суддів зі спортивної боротьби, де розроблена програма підготовки та вдосконалення арбітрів починаючи з підготовки суддів всередині країн (для кожної країни свої порядки присвоєння кваліфікації) і закінчуючи підготовкою арбітрів Олімпійської категорії (IS) [2].

Міжнародна федерація (UWW) має свою чітку систему підготовки та підвищення кваліфікації суддів:

- здійснює підготовку суддів III, II, I міжнародної категорії і суддів Олімпійської категорії IS;

- встановлює регламент підвищення кваліфікації суддів, а також регламент про суддівську уніформу, регламент підготовки та проведення суддівських курсів Олімпійської категорії;

- складає календар курсів підготовки та підвищення кваліфікації;

- створює список арбітрів різної міжнародної категорії;

- має правила авторизації для участі в суддівських курсах [2].

Національна асоціація спортивної боротьби України:

- здійснює підготовку суддів II, I та Національної категорії;

- має нечіткий проєкт програми підготовки суддів різних категорій [3].

Відмінною особливістю професійної підготовки суддів в Україні є, перш за все, переривчастість самого процесу навчання: судді навчаються на короткострокових суддівських семінарах, які, як правило, проводяться безпосередньо перед змаганнями; більшу частину часу судді підвищують або підтримують рівень своєї підготовленості самостійно; перерви в суддівській практиці в спортивній боротьбі можуть становити кілька місяців [3].

Таку систему навчання спортивних суддів в Україні не можна вважати ефективною, так як суддівські семінари спрямовані лише на повторення правил змагань і основний час приділяється самостійного навчання. Зміст суддівських семінарів для різних категорій суддів практично однакове, тобто при цьому не враховується їх різний рівень підготовленості, а сама методика проведення семінарів не має достатнього наукового обґрунтування [3].

В даний час відсутні об'єктивні критерії оцінки рівня готовності українських суддів, що, в свою чергу, створює труднощі як методичного характеру (неможливість розробки індивідуальних програм навчання суддів), так і організаційного (відбір на суддівство змагань навчених для цього суддів). На жаль, немає методики, що дозволяє об'єктивно оцінити і сам процес навчання суддів. У зв'язку з цим ставиться питання про наявність кадрів та фахівців зі спортивної боротьби, їх мотивації і готовності підвищувати свою кваліфікацію в області суддівської діяльності.

Таким чином, нами було проведено соціологічне опитування серед вітчизняних суддів і тренерів щодо їх бачення умов впровадження курсів підвищення кваліфікації. Анкетування проводилося з 01.10.2015р. по 30.11.2015р., брало участь 200 чоловік. Для проведення дослідження використовувалася спеціально розроблена анкета, яка складалася з 20 питань, розділених на 3 групи. Перша частина анкети містить 5 питань, які дозволяють оцінити профіль респондентів, які беруть участь в анкетуванні. Друга частина анкети містить 10 питань, що дозволяють оцінити рівень професійної підготовки респондентів і їх готовність підвищити свою

кваліфікацію. Третя частина пропонує респондентам висловити власні думки та побажання щодо організації навчання з підвищення кваліфікації (табл. 1).

Таблиця 1 – Анкета

№	Питання	Варіант/форма відповіді	Відповідь
1	Ваша сфера діяльності	Тренер у державній установі/тренер у приватній установі/суддя	
2	Ваш вік	Років	
3	Ваша стать	Чоловік/Жінка	
4	Ваша вища спеціальна освіта	Магістр/Спеціаліст/Бакалавр	
5	Ваш стаж діяльності	Років	
6	Чи задоволені Ви рівнем освіти у Вищому навчальному закладі	Так/Ні	
7	Чи відповідає система навчання у вищому навчальному закладі потребам Вашої професійної діяльності	Так/Ні	
8	Організація у якій Ви працюєте вимагає підвищення Вашої кваліфікації	Так/Ні	
9	Організація у якій Ви працюєте заохочує зростання Вашої професійної майстерності	Так/Ні	
10	Рівень Вашої професійної майстерності впливає на спортивні результати Ваших учнів	Так/Ні	
11	Чи залежить рівень Вашої професійної майстерності від постійного самовдосконалення	Так/Ні	
12	Чи маєте Ви бажання опанувати сучасні суддівські матеріали	Так/Ні	
13	Чи маєте Ви достатню інформацію про систему сертифікації суддів	Так/Ні	
14	Чи маєте Ви достатню інформацію про систему кваліфікації та навчання суддів	Так/Ні	
15	Чи маєте Ви бажання пройти курси навчання, скласти іспити та отримати категорію судді	Так/Ні	
Викладіть Ваші пропозиції у системі підвищення кваліфікації суддів:			
16	Організація процесу навчання		
17	Матеріально-технічне забезпечення процесу навчання		
18	Методичне забезпечення процесу навчання		
19	Наукове забезпечення процесу навчання		
20	Система фінансового забезпечення		

Аналіз результатів анкетування. Отримані дані свідчать про те, в Україні суддівською діяльністю займаються, в основному, тренера спортивних шкіл, чоловіки, віком від 40 років, які мають базову вищу освіту за спеціальністю; тільки 35% опитаних вважають, що система навчання у вищому навчальному закладі відповідає потребам професійної діяльності; 59% респондентів надали інформацію про те, що організація, в якій вони працюють, необхідно їх підвищення кваліфікації; 22% респондентів заохочують підвищення кваліфікації за місцем їх роботи; 71% вважають, що підвищення кваліфікації їх як суддів впливає на спортивні результати учнів; 88% вважають, що їх знання в області суддівства вимагають постійного вдосконалення; 84% хочуть підвищити свою категорію.

Згідно з даними анкетування, можна зробити висновок про те, що більшість тренерів є суддями, які потребують і хочуть підвищити свою категорію, але не володіють інформацією про систему підвищення кваліфікації в Україні, так як немає системності і чіткої регламентації проведення курсів та семінарів.

Таким чином, ми вважаємо, що вдосконалення регламенту про підвищення кваліфікації суддів систематизує процес професійної підготовки арбітрів, сприятиме зростанню майстерності спортсменів, а висококваліфіковані судді представлятимуть Україну на міжнародній арені.

Висновки. Спираючись на проведений аналіз сучасного стану професійної підготовки суддів зі спортивної боротьби, на дані соціологічного дослідження серед вітчизняних фахівців, можна зробити висновок, що: базова професійна підготовка в Україні не відповідає міжнародній тенденції - підготовки кваліфікованого конкурентоспроможного на світовому ринку праці фахівця, готового до професійного росту, самоосвіти, самовдосконалення. Послуги спортивних установ вимагають від фахівця підвищення їх професійної майстерності та з даними опитування фахівців їх майстерність впливає на спортивні результати учнів. У зв'язку з цим, судді мають бажання освоювати нові сучасні технології, здати сертифікаційні іспити. Саме тому, розробка регламенту щодо підвищення кваліфікації тренерів сприятиме розвитку їх професійної компетентності - це відкриє нові можливості професійного зростання; організовується можливість обмінюватися досвідом і знаннями з іншими слухачами курсів, отримувати консультації та підтримку професіоналів, налагоджувати зв'язки.

Перспективи подальших досліджень ми бачимо у вирішенні питань, пов'язаних з організацією курсів підвищення кваліфікації і сертифікації суддів зі спортивної боротьби та проведенні маркетингового дослідження, де буде проаналізовано стан спортивних об'єктів для занять боротьбою в регіонах України.

Список використаних джерел

1. Y. Zamyatin. Refereeing of competitions in wrestling: Lecture. -М., 1979. -33 С.
2. Міжнародна федерація спортивної боротьби [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://unitedworldwrestling.org>
3. Асоціація спортивної боротьби України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrwrestling.com>
4. Компетентнісний підхід в сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / під заг. ред. А. В. Овчарук. - К.: "К.І.С.", 2004. - 112 с.
5. Маркова А. К. Психологічний аналіз професійної компетентності вчителя / А. К. Маркова // Рад. педагогіка. - 1990. - № 8. - С. 82-88.
6. Удосконалення системи підвищення кваліфікації тренерів // <http://www.sworld.com.ua/konfer39/10.pdf/>, 16.11.2015.